Příspěvek vznikl s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092.

Martina Ptáčníková
ptacnikova@ujc.cas.cz
odd. onomastiky
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Valentinská 1
116 46 Praha 1

Žaneta Dvořáková (Praha)

SOUDNÍ ZNALECTVÍ V ODDĚLENÍ ONOMASTIKY ÚJČ AV ČR V ROCE 2020

V roce 2020 předložil v souvislosti s projednáváním novely Zákona o matrikách, jménu a příjmení poslanec Ondřej Profant (Piráti) vládnímu výboru několik pozměňovacích návrhů (viz https://www.profant.eu/2020/matriky-pn.html). Podporu Ministerstva vnitra dostal v hlasování návrh „zrušit stávající omezení a umožnit požádat o zápis příjmení v základním tvaru všem ženám, které o to mají zájem“. Poté tento návrh podpořila i sněmovna, což samozřejmě opět otevřelo bouřlivé diskuse v médiích o *-ová* (https://advokatnidenik.cz/2020/03/11/snemovna-podporila-novelu-zakona-o-matrikach-tyka-se-i-zmen-prijmeni/). Další návrhy, tj. „umožnit snoubencům zvolit si jako své společné příjmení kombinaci obou svých původních příjmení“, „umožnit snoubencům zvolit si jako své společné příjmení libovolné příjmení, nezávisle na tom, zda již ho některý ze snoubenců používá“, ani „možnost dohodou určit jako příjmení dítěte také ‚kombinované‘ příjmení složené z příjmení obou rodičů“, podporu Ministerstva vnitra nezískaly. Poslední pozměňovací návrh poslance Profanta „ukládá Ministerstvu vnitra vést seznam již zapsaných jmen, která je možno zapsat v souladu se zákonem, průběžně ho doplňovat a zveřejňovat ve formě otevřených dat. Předpokládá se, že Ministerstvo do tohoto seznamu zahrne všechna jména z publikace *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* a všechna jména, která na základě vydaných znaleckých posudků vyhovují požadavkům zákona. Navrhovaná formulace zároveň umožňuje Ministerstvu zahrnout i jména obsažená v jiných zdrojích – Registru obyvatel s vynecháním jmen

již nevyhovujících požadavkům zákona, jiné odborné publikaci v oboru onomastiky nebo obdobných seznamech, jimiž disponují jiné státy.“ Ani tento návrh Ministerstvo vnitra nepodpořilo s odůvodněním, že „tuto funkcionalitu totiž připravují do tří let jako součást e-matrik i bez zákonné povinnosti“. Jak bude ovšem výsledná podoba novely vypadat a jaká možná překvapení nám přinese, zatím není jasné. Netřeba asi říkat, že zástupci ÚJČ nebyli k žádným jednáním jako experti přizváni.

Našeho soudního znalectví se týká i změna jiného zákona, a to č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, účinná od 1. 1. 2021. Vzhledem k tomu, že Ministerstvo spravedlnosti nezveřejnilo potřebné vyhlášky a prováděcí předpisy s dostatečným předstihem a ani na konci prosince 2020 nebyly k dispozici veškeré potřebné dokumenty, nebylo bohužel reálné včas uskutečnit všechny nutné změny, které nové právní normy vyžadují. Od 1. 1. 2021 jsme proto byli nuceni na čas přerušit přijímání žádostí. Další soudní znalkyně v oboru M. Knappová svou činnost po 28 letech k 31. 12. 2020 ukončila. Po dohodě s Ministerstvem vnitra pak ÚJČ nadále vydává pro potřeby matrik již nikoli znalecké posudky, ale odborná stanoviska, která se od dosavadních posudků liší jen tím, že neobsahují znaleckou doložku a kulaté razítko.

V průběhu roku 2020 jsme v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR zpracovali 296 posudků na jména pro účely jejich zápisu do matrik.

Skladba jazyků a zemí, z nichž jsou jména vybírána, zůstává stále velmi pestrá. Řešili jsme např. německá jména *Freda* (ž.) a *Bubba* (m.), anglosaská jména *Arlen* (ž.) a *Godric* (m.), francouzská jména *Josselin* (ž. i m.) či *Pascaline* (ž.), severské jméno *Freija* (ž.), finská jména *Klaara* (ž.) a *Kaapo* (m.), italské jméno *Elio* (m.), španělská jména *Deina* (ž.) a *Arrow* (m.), katalánské jméno *Nadal* (ž.), rumunské jméno *Andreea* (ž.) atd. Vedle toho jsme řešili i řadu jmen, která jsou užívána i jinde ve světě a jsou původu latinského, jako např. *Fortuna* (ž.), *Aqua* (ž.) a *Vivaldo* (m.) či řeckého, jako např. *Chloë* (ž.) a *Theon* (m.).

Ze slovanských jazyků můžeme zmínit např. ukrajinská jména *Nadiya* (ž.) a *Glib* (m.), bulharské *Gabris* (m.), jihoslovanské *Gojko* (m.) aj. Cizinci, kteří u nás získají státní občanství a pocházejí původem ze zemí, které užívají cyrilici, se někdy potýkají s českou transkripcí svých rodných jmen a žádají nás o posudek na anglické formy přepisu (např. ruské ženské jméno *Жанна* by se do češtiny podle zásad daných „nařízením vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy“ zapsalo jako *Žanna*, ale v anglickém přepisu jako *Zhanna*). Bohužel ne vždy se nám podaří dohledat, že by se v angličtině jméno v té formě, jakou žadatel chce, používalo jako oficiální a pravopisně správná podoba, neboli že by se v ní ten transkribovaný tvar, který původně není anglický, ustálil. Takto jsme např. nemohli doporučit k zápisu podoby ženských jmen **Anastasiya* (šlo by však *Anastasiia*) či přepis z běloruštiny **Kseniya* (šlo by *Ksenija*).

Z oblasti Blízkého východu pocházejí jména hebrejská, jako např. *Levia* (ž.) a *Avigdor* (m.), arabská jména *Izza* (ž.) a *Zayan* (m.), turecká jména *Ünzile* (ž.) a *Nefes* (ž.), kurdské jméno *Ezma* (ž.) aj.

Z oblasti Střední Asie pochází např. arménská jména *Asmin* (ž.) a *Sasun* (m.), tádžické/uzbecké jméno *Ahliddin* (m.), kazašské *Akbota* (ž.) či mongolské *Nomin* (ž.). Z Dálného východu k nám doputovala čínská jména *Chami* (ž.) a *Takchun* (m.), japonská jména *Ayaka* (ž.) a *Takeru* (m.) nebo korejské *Sung* (m.). Řešili jsme též indická jména jako *Síta* (ž.) či *Ruansh* (m.). Z dalších exotických jazyků jmenujme indonéské jméno *Putu* (ž.), polynéská jména *Vaiana* (ž.) a *Maui* (m.), tahitské jméno *Tamatoa* (m.) nebo havajské domorodé jméno *Laka* (ž.).

Obracejí se na nás i rodiče, kteří chtějí svému dítěti dát jméno původem z Afriky, a to např. z Etiopie jména jako *Gabra* (ž.) a *Menelik* (m.), z Gambie *Alieu* (m.), z Ghany *Bubune* (m. i ž.) a *Odamea* (ž.). Některá, jako např. *Imfura* (m. i ž.), jsme pak museli řešit potvrzením z dané ambasády, v tomto případě z Rwandy. Časté jsou též žádosti na jména z šonštiny, jako např. *Farai* (ž.), šuarštiny – *Ikiam* (m.), nebo z jazyka kmene Igbo – *Inyene* (ž.) a *Chima* (m.).

Evergreeny jsou dotazy na domácké podoby jako *Rosťa*, *Jenda*, *Jirka* apod., zdrobněliny jako *Andělka*, *Růženka* či přezdívky jako *Iška*, které však nejsou v souladu s požadavky zákona o matrikách, jménu a příjmení. Kromě toho, že tento zákon stanoví, že „Nelze zapsat jména zkomolená, zdrobnělá a domácká.“, říká též, že: „Fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak.“ (§ 62). Nesoulad mezi pohlavím a zvoleným jménem nás pak vedl k nedoporučení zápisu ženského jména *Mavis* pro chlapce, ani mužského jména *Dexter* pro ženu, ani změnu jména *Markéta* na jméno *Maar*, protože to se vyskytuje jen jako jméno mužské. Stejně tak není možné zapsat na pozici rodného jména příjmení (např. *Leplin*, *Forsythe*). Některá příjmení se ovšem v anglosaské oblasti stala oficiálními rodnými jmény, např. *Maverick* (m.). Takové rodné jméno potom samozřejmě lze zapsat i u nás.

Další podmínkou ze zákona je, že jméno musí být „v správné pravopisné podobě“. Řada zamítnutých žádostí se týkala nedoložených pravopisných variant, často šlo o prodlužování samohlásek (např. **Ellén* místo *Ellen*, **Daromíra* místo *Daromira*, **Mália* místo *Malia*), zdvojování souhlásek (např. **Evelline*, **Agátta*) či o jiná než doložená zakončení (např. **Aniel* místo *Aniela*, **Lienka místo Lienke*). Některé z těchto tvarů nejspíše vznikly kontaminací vícera jmen (např. **Deimon* patrně z *Demon* a *Daimon*), popř. chybným přepisem (např. **Laticca* místo indického *Latika*).

Jména si nelze vymýšlet, musí být existující, aby mohla být na matrice zapsána, kladně jsme se proto nemohli vyjádřit k fiktivnímu jménu **Leoam*, které žadatelka „obdržela jako jméno duše při speciálním obřadu“, ani ke jménu pro chlapečka **Zeratul* podle postavy z počítačové hry. Nedoporučili jsme ani zápis jména **Cesmínka*, které vzniklo jako překlad anglického *Holly*, jména vánoční víly v pohádce

od spisovatelky Daisy Meadowsové. I zde však zvl. v USA dochází k posunům a některá původně fiktivní jména se tam dostávají do běžného užívání, např. mužské jméno *Draven* z amerického akčního filmu The Crow, které vzniklo jako slovní hříčka ze spojení D'Raven („z havrana"), nebo ženské jméno *Evolet* z amerického filmu 10 000 BC, které bylo utvořeno jako anagram ze spojení „t(h)e love". Připomeňme ovšem, že v USA nejsou zápisy jmen takřka regulovány a zapsat tu lze téměř cokoli.

Oblibě se těší jména motivovaná rostlinami. Dohledali jsme bulharskou *Violku* či chorvatskou *Jasminku*. Doporučit jsme však nemohli jména jako **Rebarbora*, které není doloženo, či **Sněženka*, které sice u nás bylo již třikrát použito mezi lety 1940–1950, ale to bylo ještě před platností zákona o jménech. Zapsat by však bylo možné jihoslovanské varianty jako *Snežanka* či *Sněžana*. Ze stejného důvodu jsme se vyjádřili negativně k mužskému rodnému jménu **Jasmín*, které chtěli rodiče dát synovi podle letce RAF Jasmína Fikrleho, dnes by se dala použít doložená podoba *Jasmin*.

Sporné byly některé případy oživování starých obrozeneckých jmen, která vznikala z vlasteneckého zápalu, ale nikdy se u nás příliš nerozšířila a nevžila. Možnost zápisu mužského jména *Vlkoslav*, novodobého tvaru utvořeného po vzoru složených slovanských jmen, jsme nakonec zcela nevyloučili, neboť bylo doloženo ve starém kalendáři z 19. století a jméno má v řydě jazyků četné sémantické paralely (srov. *Wolf*, *Ulf*, *Vukan*, *Volče*, *Vlčko*. Tvar dalšího požadovaného jména *Ohňan* z Vlasteneckého kalendáře na rok 1852 patrně vznikl počeštěním ruského či bulharského rodného jména *Огнян*, které se vykládá jako ‚ohnivý', dle zásad pro přepis cyrilice by se toto jméno v češtině dnes zapisovalo jako *Ogňan*, starší obrozenecká práce J. Kollára a J. Pačiče uvádí přepis jména *Огнян* jako *Ohnjan*, též ve slovinštině se objevuje rodné jméno *Ognjan*, které vzniklo překladem jako slovinská varianta latinského rodného jména *Ignác*, které znamená ‚oheň, ohňový'.

Seznam jmen kladně posouzených v roce 2020 pro matriční zápis v ČR

Ženská jména:

Adelin, *Admira*, *Adriella*, *Ajooni*, *Akbota*, *Alexandera*, *Alissa*, *Aliya*, *Almina*, *Andreea*, *Aniya*, *Anne-Mari*, *Annia*, *Aqua*, *Arion*, *Arlen*, *Askja*, *Asmara*, *Asmin*, *Asnakech*, *Avelynn*, *Aviana*, *Awen*, *Ayaka*, *Aycan*, *Azalia*, *Barbie*, *Beatricie*, *Biana*, *Consolata*, *Debbie*, *Defne*, *Deina*, *Dell*, *Dexy*, *Dilara*, *Diora*, *Diyora*, *Douce*, *Eira*, *Elaya*, *Elayna*, *Elenka*, *Elenoire*, *Elif*, *Elisia*, *Elyse*, *Emi*, *Emmeline*, *Enka*, *Evi*, *Eviana*, *Evolet*, *Evolette*, *Ezma*, *Farai*, *Fleurvie*, *Fortuna*, *Freda*, *Freija*, *Gabra*, *Haneen*, *Chami*, *Chloë*, *Inyene*, *Ishani*, *Izza*, *Jasminka*, *Karolyn*, *Karyn*, *Keisha*, *Kiria*, *Klaara*, *Koyuki*, *Kudzaishe*, *Laka*, *Laurene*, *Leliana*, *Levia*, *Lima*, *Lively*, *Lorka*, *Louve*, *Luz*, *Maeline*, *Margo*, *Marielle*, *Meena*, *Mell*, *Mellanie*, *Mery*, *Mishel*, *Mona*, *Monna*,

Nadal, *Nadiya*, *Naiara*, *Natalee*, *Natallia*, *Natty*, *Nefes*, *Nera*, *Nesliham*, *Nirvana*, *Nomin*, *Nyna*, *Odamea*, *Olo*, *Paras*, *Pascaline*, *Paya*, *Putu*, *Remona*, *Rey*, *Risa*, *Roseline*, *Rosie*, *Satu*, *Shuanet*, *Simonne*, *Síta*, *Sophia-Lliliana*, *Synthia*, *Tene*, *Tevi*, *Tilia*, *Ünzile*, *Vaiana*, *Vali*, *Venty*, *Veronica-Maria*, *Vica*, *Violka*, *Vivianne*, *Viviette*, *Xanti*, *Zanzi*, *Zaria*, *Zaruhi*, *Zhanna*

Mužská jména:

Abdiel, *Adyan*, *Ahliddin*, *Akande*, *Alieu*, *Altay*, *Álvaro*, *Amari*, *Arik*, *Arrow*, *Avigdor*, *Ayas*, *Bevan*, *Birk*, *Bishnu*, *Bubba*, *Bülent*, *Daksh*, *Dijon*, *Dio*, *Draven*, *Eamonn*, *Ector*, *Eliam*, *Elio*, *Elon*, *Freddie*, *Gabris*, *Genady*, *Giulian*, *Glib*, *Godric*, *Gojko*, *Gregg*, *Güney*, *Hanus*, *Chima*, *Ifiok*, *Iggy*, *Ikiam*, *Iori*, *Jasminder*, *Jerusalén*, *Jiftach*, *Josias*, *Jotaro*, *Kaapo*, *Kaio*, *Kaito*, *Kewin*, *Kostiantyn*, *Kylian*, *Lemmy*, *Manvel*, *Martín*, *Maui*, *Maverick*, *Menelik*, *Metehan*, *Mikey*, *Mikolas*, *Milano*, *Mishael*, *Najm*, *Nepomucenus*, *Nortan*, *Ohňan*, *Orion*, *Orren*, *Otey*, *Owe*, *Perry*, *Persival*, *Rambo*, *Rasmus*, *Ruansh*, *Rubert-Hubert*, *Saimu*, *Sasun*, *Severn*, *Sung*, *Taim*, *Takeru*, *Takchun*, *Takshil*, *Tamatoa*, *Teg*, *Terrance*, *Thane*, *Theon*, *Theyab*, *Tod*, *Valeri*, *Vian*, *Vihansh*, *Villem*, *Vitaly*, *Vivaldo*, *Vlkoslav*, *Yali*, *Yanko*, *Zayan*, *Zelimchan*

Obourodá jména:

Amari, *Amor*, *Bubune*, *Daali*, *Ehinomen*, *Fembe*, *Imfura*, *Jara*, *Josselin*, *Lumen*, *Made*, *Maki*, *Max*, *Maxi*, *Miach*, *Michael*, *Mitu*, *Noy*, *Puck*, *Rain*, *Rayan*, *Remi*, *Sebastien*, *Simon*, *Tui*, *Yori*

Příspěvek vznikl s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092.

Žaneta Dvořáková
z.dvorakova@ujc.cas.cz
odd. onomastiky
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Valentinská 1
116 46 Praha 1